

Nr 193.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till folkskoleseminarierna m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkt 191, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, beräkna för budgetåret 1947/48

dels till Folkskoleseminarierna: Avlöningar ett förslagsanslag av 6 300 000 kronor;

dels till Folkskoleseminarierna: Omkostnader ett förslagsanslag av 675 000 kronor;

dels till Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 200 000 kronor;

dels ock till Folkskoleseminarierna: Utrustning ett reservationsanslag av 375 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 230 framlagt de förslag rörande ifrågavarande anslag, som framgå av det följande, varjämte i detta sammanhang förordats anvisande jämväl av ett särskilt anslag till stipendier för vinnande av behörighet att undervisa i engelska.

I. Seminarieorganisationen.

Kungl. Maj:t har (avdelning I, s. 3—30 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 18 april 1947) föreslagit riksdagen att besluta, att folkskoleseminarieorganisationen skall utvidgas på sätt departementschefen närmare förordat.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergquist m. fl.* (I: 281) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafson* i Dädesjö *m. fl.* (II: 421), i vilka hemställts, att riksdagen måtte uttala sig för att ett av de provisoriska folkskoleseminarier, som enligt propositionen nr 230 ifrågasättas, skall förläggas till Växjö.

Med skrivelse den 21 januari 1947 ha 1945 års seminarieakkunniga framlagt förslag rörande elevintagningen och organisationen av folkskoleseminarierna till och med läsåret 1952/53. Häröver ha utlåtanden avgivits av skolöverstyrelsen, som i samband därmed även framlagt sina anslagsäskanden beträffande folkskoleseminarierna för budgetåret 1947/48, statskontoret, chefen för armén, arméns fortifikationsförvaltning samt Sveriges yngre läroverkslärares förening. Av statsrådsprotokollet inhämtas i ärendet i huvudsak följande.

Nuvarande organisation. Den nuvarande seminarieorganisationen är uppbyggd för en normal intagning och utexamination av 16 klassavdelningar eller ($16 \times 28 =$) 448 elever årligen. Genom ianspråktagande till det yttersta av tillgängliga utrymmen vid seminarierna kunde emellertid läsåret 1945/46 sammanlagt 22 klassavdelningar eller 616 elever intagas. Efter vissa till- och ombyggnadsarbeten vid de redan befintliga seminarierna och inrättande av tre nya provisoriska seminarier — i Gävle, Hälsingborg och Stockholm — har från och med innevarande läsår organisationen ytterligare utvidgats och medger nu en intagning av sammanlagt 38 klassavdelningar med 1 064 elever, motsvarande en utexamination av i runt tal 1 000 lärare. För innevarande läsår fördela sig nybörjaravdelningarna sålunda:

<i>Permanent seminarier.</i>	4-årig linje	2-årig linje
Falun	1	2
Göteborg	1	1
Kalmar	1	1
Karlstad	2	1
Linköping	2	1
Luleå	2	1
Lund	1	2
Stockholm kv.	1	2
Umeå	2	1
Uppsala	1	2
 <i>Provisoriska seminarier.</i>		
Gävle	2	2
Hälsingborg	—	3
Stockholm m.	1	2
	Summa 17	21

Den nuvarande seminarieorganisationen otillräcklig. I vad mån den nuvarande seminarieorganisationen räcker till för att tillgodose det av seminarieakkunniga beräknade examinationsbehovet framgår av efterföljande tabell.

Å r	Examinations- behov	Nuvarande examinations- kapacitet	Överskott (+) resp. brist (-) per år	Summa brist, inkl. nuv. lärarbrist
1946/47				— 700
1947/48	646	840	+194	— 506
1948/49	1 297	820	—477	— 983
1949/50	836	900	+ 64	— 919
1950/51	864	1 000	+136	— 783
1951/52	1 124	1 050	— 74	— 857
1952/53	1 359	1 000	—359	—1 216
1953/54	1 913	1 000	—913	—2 129
1954/55	1 937	1 000	—937	—3 066
1955/56	1 784	1 000	—784	—3 850
1956/57	1 174	1 000	—174	—4 024
1957/58	758	1 000	+242	—3 782
1958/59	353	1 000	+647	—3 135
1959/60	380	1 000	+620	—2 515
1960/61	368	1 000	+632	—1 883
1961/62	349	1 000	+651	—1 232
1962/63	356	1 000	+644	— 588
1963/64	322	1 000	+678	+ 90
1964/65	360	1 000	+640	+ 730
1965/66	389	1 000	+611	+1 341

Nya seminarier m. m. De sakkunniga föreslå *dels* att seminariet i Linköping, som för närvarande omfattar två 4-åriga och en 2-årig linje, utvidgas att omfatta ytterligare en 4-årig och en 2-årig linje, varvid intagning å den 2-åriga linjen skulle ske redan läsåret 1947/48 men å den 4-åriga linjen först läsåret 1948/49, *dels ock* att nya provisoriska seminarier upprättas i Göteborg, Härnösand och Kristianstad med följande organisation:

Göteborg (kvinnligt; från och med läsåret 1947/48): en 4-årig och två 2-åriga linjer,

Härnösand (från och med läsåret 1948/49): två 4-åriga linjer och

Kristianstad (från och med läsåret 1948/49): två 4-åriga linjer.

För förslaget genomförande skulle följande åtgärder vidtagas.

Linköping. En gammal seminariebyggnad, som 1927 utrymdes av seminariet, föreslås åter skola tagas i anspråk. Byggnaden användes för närvarande av länsstyrelsen såsom lokaler för personal, som är sysselsatt med frågor rörande folkbokföringen och källskatten. Byggnaden vore, framhålla de sakkunniga, efter nyligen genomgången reparation i relativt gott skick, med undantag av värmeledningssystemet, som vore mycket gammalmodigt. Här kunde erhållas sex klassrum, en samlingshall och diverse mindre utrymmen, som kunde begagnas till lokaler för expedition, lärarrum, läsrum, kvinnlig slöjd m. m. En fristående byggnad innehölle gymnastiksal, teckningssal och musiksall. Denna byggnad tarvade en grundlig reparation, men vore därefter omedelbart disponibel.

Första förutsättningen för att byggnaderna skulle kunna tagas i bruk för seminarieändamål vore, att länsstyrelsen finge uppföra den nybyggnad, som för dess räkning vore planerad på den nuvarande fängelsetomten i staden. De sakkunniga räknade med att länsstyrelsen skulle kunna ha

utrymt den gamla seminariebyggnaden så tidigt, att den kunde tagas i bruk av seminariet höstterminen 1948.

Gymnastikbyggnadens reparation borde kunna omedelbart genomföras. Folkskolan i staden vore i behov av att få hyra densamma, vilket kunde ske, intill dess att seminariet bleve i behov av att använda den.

Kostnaderna för iordningställande av ifrågavarande lokaler hade av byggnadsstyrelsen beräknats till 150 000 kronor.

G ö t e b o r g. För detta seminarium avses en nybyggnad skola uppföras å Guldhedsområdet. De sakkunniga framhålla, att det nuvarande seminariet i Göteborg sedan gammalt lider av lokalsvårigheter. En tillbyggnad skulle draga stora kostnader utan att giva möjligheter till den utvidgning av seminariet, som vore behövlig med anledning av det kommande stora lärarbehovet. Man borde därför här liksom i Stockholm uppföra en byggnad för ett nytt folkskoleseminarium. Under tiden till slutet av 1950-talet skulle både detta nya och det gamla seminariet driva sin verksamhet. Då nedgången i barnantalet därefter torde göra det ena seminariet obehövligt, skulle det gamla kunna nedläggas. För nedbringande av de båda seminariernas driftkostnader syntes det lämpligt, att det nya seminariet tills vidare reserverades för kvinnliga elever, under det att det gamla, som under vissa av de senare åren mottagit elever av båda könen, återginge till sin ursprungliga karaktär av manligt seminarium.

Då den nya byggnaden ej kunde tänkas bli färdig att tagas i bruk förrän höstterminen 1949 eller möjligen vårterminen samma år och då det vore önskvärt att starta det nya seminariet redan hösten 1947, ha de sakkunniga undersökt, huruvida möjligheter att hyra lokaler i staden förefunnes. Efter överläggning med Göteborgs allmänna folkskolestyrelse hade det visat sig, att ett antal rum i en äldre folkskolebyggnad, den s. k. Viktoriaskolan, skulle kunna ställas till seminariets disposition. Lokalerna användas för närvarande endast i mindre utsträckning som undervisningslokaler för folkskolan men måste vid 1950-talets början åter tagas i bruk som sådana. De vore nu i mindre tillfredsställande skick men syntes efter viss reparation kunna godkännas som provisoriska lokaler under ett par år.

Alla behövliga utrymmen kunna dock icke, framhålla de sakkunniga vidare, erhållas i Viktoriaskolan. För undervisning i fysik och kemi, i viss mån även i biologi och geografi samt i hushållsgöromål måste därför anlitas institutioner i närbelägna läroanstalter. För undervisningsövningar och auskultationer borde eleverna lämpligen hänvisas till den närbelägna Nordhemsskolan. För undervisning i gymnastik, musik, teckning och kvinnlig slöjd syntes utrymmen kunna beredas i skolan.

I skrivelse till de sakkunniga den 2 december 1946 hade Göteborgs allmänna folkskolestyrelse förklarat sig villig att uthyra 8 klassrum, gymnastiksal, rektorsexpedition och lärarrum för en hyressumma (inklusive värme och elektrisk ström) av 20 kronor per kvm och år, vilket innebure en sammanlagd hyressumma av 17 800 kronor per år.

H ä r n ö s a n d. Sedan nybyggnad för dövstumskolan i Härnösand, var till medel anvisats av riksdagen, uppförts, avses den gamla byggnaden skola användas för ett provisoriskt seminariums räkning. Den måste emellertid först genomgå en avsevärd ombyggnad, vilken av byggnadsstyrelsen kostnadsberäknats till 800 000 kronor. De sakkunniga beräkna, att seminariet i bästa fall skall kunna upprättas hösten 1948. I skrivelse till de sakkunniga den 29 augusti 1946 har drätselkammaren förklarat, att de

kommunala myndigheterna i högsta grad äro intresserade av att ett provisoriskt folkskoleseminarium inrättas i staden samt att drätselkammaren vill medverka till uppförande av tvenne elevhem om 40 rum i vardera hemmet, varvid om möjligt en bar skulle anordnas till uthyrning i ett av hemmen.

Kristianstad. Sedan nya kaserner för Vendes artilleriregemente uppförts utanför staden ha de sakkunniga räknat med att vissa av de gamla kasernbyggnaderna skulle kunna tjäna som lokaler för ett seminarium, nämligen den s. k. södra kasernen, ett exercishus och en sjukstuga. Kostnaderna för erforderliga ändringsarbeten ha av byggnadsstyrelsen uppskattats till 875 000 kronor. Seminariet beräknas ej kunna igångsättas förrän hösten 1948.

Sedan de sakkunnigas förslag framlagts och remissbehandlats, har *drätselkammaren i Jönköping* i skrivelse till Kungl. Maj:t den 21 mars 1947 hemställt, att — förutom de av seminariesakkunniga föreslagna åtgärderna — ett provisoriskt folkskoleseminarium, förslagsvis omfattande en 4-årig och en 2-årig linje för både manliga och kvinnliga elever, måtte från och med budgetåret 1947/48 förläggas till Jönköping. Staden har därvid åtagit sig att på egen bekostnad iordningställa erforderliga lokaler, vilka skulle ställas till statens förfogande mot en hyresersättning av 20 kronor per kvadratmeter jämte ersättning för värme. I skrivelsen anföres bland annat följande.

För förläggnngen av seminariet är staden villig att ställa till förfogande erforderliga lokaler. Beträffande lokalfrågan får drätselkammaren meddela, att staden skulle från och med den 1 juli 1947 kunna ställa till förfogande dels ett lokalutrymme om cirka 200 kvadratmeter i en staden tillhörig fastighet, tomt nr 2 i kvarteret Hasseln och dels genom förhyrning vissa lokalutrymmen om tillhopa cirka 790 kvadratmeter i en Jönköpings och Vulcans tändsticksfabriksaktiebolag tillhörig byggnad vid Västra Storgatan. Lokalerna komma att iordningställas på stadens bekostnad. Drätselkammaren förutsätter härvid att staden berättigas att av statsverket uppbära hyra för lokalerna med 20 kronor per kvadratmeter bruttovåningsyta jämte särskild ersättning för uppvärmning. Nämda hyresbelopp motsvarar den hyra staden skulle erlægga till ovannämnda bolag för förhyrning av dess nyssnämnda lokaler.

I fråga om lokaler för fysik-, kemi- och biologiundervisning har av utredningen i ärendet framgått, att högre allmänna läroverkets lokaler för sagda undervisning kunna få disponeras jämväl för det ifrågasatta seminariets behov, ävensom att sång-, manlig slöjd- samt teckningsundervisningen för seminariet skulle kunna förläggas till läroverket. Någon kostnad härför kommer icke att åsamkas statsverket.

Gymnastiklokal kan vid behov även tillhandahållas i stadens polisbyggnad.

Avstånden mellan de olika lokalerna är icke större än att man utan svårighet kan förflytta sig mellan de olika lokalerna på en tio-minuters rast.

S a m m a n f a t t n i n g. Av efterföljande sammanställning framgår, hur elevintagningen vid bifall till de återgivna förslagen skulle fördela sig på olika seminarier respektive på 4-åriga och 2-åriga linjer under budgetåret 1947/48 samt från och med budgetåret 1948/49. Till jämförelse har angivits elevintagningen vid den normala organisationen samt vid den innevarande budgetår — oavsett den provisoriska utbildningslinjen — utvidgade organisationen.

S e m i n a r i e r	Normalt		Innevarande budgetår		1947/48		Fr. o. m. 1948/49	
	4-årig	2-årig	4-årig	2-årig	4-årig	2-årig	4-årig	2-årig
<i>Permanent:</i>								
Falun	1	1	1	2	1	2	1	2
Göteborg, m	1	1	1	1	1	1	1	1
Kalmar	1	—	1	1	1	1	1	1
Karlstad	1	—	2	1	2	1	2	1
Linköping	1	1	2	1	2	2	3	2
Luleå	1	—	2	1	2	1	2	1
Lund	1	1	1	2	2 ¹	2	1	2
Stockholm, kv	1	—	1	2	1	2	1	2
Umeå	1	1	2	1	2	1	2	1
Uppsala	1	1	1	2	2 ¹	2	1	2
<i>Provisoriska:</i>								
Gävle			2	2	2	2	2	— ²
Hälsingborg			—	3	—	3	—	3
Stockholm, m			1	2	1	2	1	2
Göteborg, kv					1	2	1	2
Härnösand							2	—
Jönköping					1	1	1	1
Kristianstad							2	—
	10	6	17	21	21	25	24	23
	448 elever		1 064 elever		1 288 elever		1 316 elever	

¹ Intagningen av ytterligare en avdelning å ifrågavarande linje läsåret 1947/48 är en tillfällig åtgärd. En motsvarande intagning kan på grund av bristande utrymmen icke ske, förrän nämnda avdelning läsåret 1951/52 utexaminerats.

² Det provisoriska seminariet i Gävle skall enligt planen omfatta två 4-åriga linjer. Intagningen å jämväl 2-åriga linjer läsåren 1946/48 är en tillfällig åtgärd i och för utnyttjande av lokalerna, innan de 4-åriga linjerna färdigorganiserats.

Då icke alla intagna elever fullfölja sina studier, torde den mot elevintagningen från och med budgetåret 1948/49 svarande utexaminationen kunna beräknas till i runt tal 1 250 lärare, eller, därest det föreslagna seminariet i Jönköping icke medtages, till 1 200 lärare.

Ökning av elevantalet i seminarieklasserna. *De sakkunniga* ha i syfte att ytterligare stegra examinationskapaciteten föreslagit en ökning av elevantalet i seminarieklasserna från nuvarande 28 till 32 och därutinnan anfört i huvudsak följande.

Då det givetvis är av vikt, att man söker hålla seminarieorganisationen inom rimliga gränser, bör antalet seminarier helst icke utökas utöver det nu av de sakkunniga föreslagna. En sådan utökning synes förresten knappast vara möjlig, eftersom lediga lokaler äro svåra att få, och nybyggnader för provisoriska seminarier, särskilt i dessa för byggnadsverksamheten svåra tider, icke böra ifrågasättas utom för de båda föreslagna fallen, Stockholm och Göteborg, där andra skäl tala därför.

Vill man öka examinationskapaciteten utöver vad som här föreslagits, bör man söka andra utvägar. Den närmast liggande är då, att man ökar elevantalet i seminarieklasserna. Detta är visserligen ur undervisningssynpunkt icke önskvärt. Seminariestadgan föreskriver, att en klassavdelning skall omfatta högst 24 elever. Under de senaste åren har riksdagen på grund av det stora lärarbehovet dock medgivit, att elevantalet höjes till 28. Att riksdagen fullt beaktat och behjärtat de olägenheter för undervisningen detta medför, visas dels av att visst anslag ställts till seminariernas förfogande för beredande av möjligheter till utökning av elevernas praktiska utbildning, dels av att riksdagen i uttalande i skrivelsen 1945: 201 förutsatt, att Kungl. Maj:t skulle till övervägande upptaga frågan om vilka åtgärder som kunna och böra vidtagas i syfte att återföra elevantalet i klassavdelningarna till det stadgeenliga antalet av 24. På grund av det stora lärarbehov, som nu under lång tid föreligger, synes det icke bliva möjligt att återgå till detta antal ännu på många år.

Om elevantalet höjdes ytterligare, exempelvis till 32 per avdelning, skulle detta naturligtvis medföra allvarliga olägenheter. Att de sakkunniga detta till trots vilja föreslå en sådan ökning beror på att denna utväg dock är att föredraga framför uppförande av nya seminarier. Ökningen från 28 till 32 skulle betyda en intagning av ytterligare omkring 180 elever, vilket motsvarar elevintagningen vid 2 à 3 seminarier. Vissa av seminarierna torde emellertid icke i sina lokaler kunna taga emot så många som 32 elever per klass varje år, och ökningen blir därför något mindre än 180.

De sakkunniga ha kraftigt betonat, att en sådan åtgärd borde genomföras endast under den förutsättningen, att andra åtgärder vidtoges, varigenom olägenheterna i möjligaste mån kunde neutraliseras. Dessa olägenheter vore störst i fråga om den praktiska utbildningens bedrivande. I det följande beröras närmare av departementschefen förordade åtgärder för motverkande av dessa olägenheter.

Elevintagningen 1947. Den i det föregående ifrågasatta elevintagningen läsåret 1947/48 skulle fördela sig på sätt framgår av omstående tabell.

Förslaget innebär en intagning av 21 avdelningar eller ($21 \times 32 =$) 672 elever på 4-åriga linjer och 25 avdelningar eller ($25 \times 32 =$) 800 elever på 2-åriga linjer eller alltså *sammanlagt 46 klassavdelningar med 1 472 elever*. Den angivna fördelningen på manliga och kvinnliga avdelningar innebär, att de manliga nybörjarna skulle utgöra ungefär 57 procent och de kvinnliga ungefär 43 procent av de nyintagna. På 4-årig linje äro procenttalen 60 respektive 40 och på studentlinje 54 respektive 46.

S e m i n a r i e r	A n t a l k l a s s a v d e l n i n g a r			
	4-årig linje		2-årig linje	
	Manliga	Kvinnliga	Manliga	Kvinnliga
<i>Permanent:</i>				
Falun	—	1	—	2
Göteborg m.	1	—	1	—
Kalmar	—	1	—	1
Karlstad	2	—	1	—
Linköping	2	—	1	1
Luleå	1	1	—	1
Lund	1	1	2	—
Stockholm kv.	—	1	—	2
Umeå	1	1	1	—
Uppsala	2	—	2	—
<i>Provisoriska:</i>				
Gävle	1	1	1	1
Hälsingborg	—	—	2	1
Stockholm m.	1	—	2	—
Göteborg kv.	—	1	—	2
Jönköping	1/2	1/2	1/2	1/2
Summa	12 1/2	8 1/2	13 1/2	11 1/2
	21		25	

Motsvarar den föreslagna examinationskapaciteten behovet? I det föregående har framhållits, att seminarieorganisationen genom inrättande av de föreslagna nya seminarierna skulle uppnå en examinationskapacitet av högst 1 250 lärare eller, därest hänsyn ej toges till det ifrågasatta seminariet i Jönköping, 1 200 lärare. Med en ökning av elevantalet från 28 till 32 per avdelning skulle kapaciteten ökas till omkring 1 425 respektive 1 375 (Alt. I respektive Alt. II i efterföljande tabell). Efterföljande tabell utvisar, i vad mån examinationskapaciteten enligt de två alternativen kommer att motsvara behovet.

År	Examinations-behov	Examinations-kapacitet		Överskott (+) resp. brist (—) per år		Summa brist, inkl. nuv. lärarbrist	
		Alt. I	Alt. II	Alt. I	Alt. II	Alt. I	Alt. II
1946/47						— 700	— 700
1947/48	646	840	840	+ 194	+ 194	— 506	— 506
1948/49	1 297	820	820	— 477	— 477	— 983	— 983
1949/50	836	1 075	1 050	+ 239	+ 214	— 744	— 769
1950/51	864	1 175	1 150	+ 311	+ 286	— 433	— 483
1951/52	1 124	1 350	1 300	+ 226	+ 176	— 207	— 307
1952/53	1 359	1 425	1 375	+ 66	+ 16	— 141	— 291
1953/54	1 913	1 425	1 375	— 488	— 538	— 629	— 829
1954/55	1 937	1 425	1 375	— 512	— 562	— 1 141	— 1 391
1955/56	1 784	1 425	1 375	— 359	— 409	— 1 500	— 1 800
1956/57	1 174	1 425	1 375	+ 251	+ 201	— 1 249	— 1 599
1957/58	758	1 425	1 375	+ 667	+ 617	— 532	— 982
1958/59	353	1 425	1 375	+ 1 072	+ 1 022	+ 490	+ 40

Remissyttranden. *Skolöverstyrelsen* har i anledning av de sakkunnigas förslag till ökning av examinationskapaciteten, vilket i allt väsentligt tillstyrkts, framhållit, att den föreslagna organisationen torde utgöra ett minimum. Man finge nämligen räkna med dels att en lärarbrist alltså komme att föreligga under de närmaste åren trots seminariernas utvidgning dels ock att organisationen efter år 1951 komme att bli alldeles otillräcklig. Överstyrelsen har därför sedermera i utlåtande över framställningen från Jönköpings stad tillstyrkt inrättande jämväl av ett provisoriskt seminarium därstädes från och med budgetåret 1947/48, omfattande en 4-årig och en 2-årig linje med lika antal manliga och kvinnliga elever på vardera linjen.

Överstyrelsen har av närmare anförda skäl icke funnit den föreslagna utvidgningen av det nuvarande seminariet i Linköping lämplig utan har ansett sig i stället böra förorda, att ett särskilt provisoriskt seminarium för kvinnliga elever, omfattande en 4-årig och en 2-årig linje, upprättas i Linköping.

Statskontoret finner en ytterligare provisorisk utökning av folkskoleseminariernas examinationskapacitet av behovet påkallad. Ämbetsverket har emellertid framställt följande erinringar beträffande det av de sakkunniga framlagda byggnadsprogrammet.

Den framlagda byggnadsplanen för seminarieorganisationen är dock enligt statskontorets uppfattning så omfattande, att det måste anses ovisst, om byggnadstillstånd under de närmaste åren skall kunna erhållas för nybyggnadsarbeten av denna storleksordning. En inskränkning av byggnadsprogrammet synes därför tills vidare ofrånkomlig. Då de approximativa beräkningar, som i ärendet framlagts angående lärarbehovet för tiden från och med läsåret 1952/53 giva vid handen, att examinationsbehovet vid slutet av 1950-talet kommer att nedgå högst väsentligt med därav följande minskning i seminariernas lokalbehov, lärar även av denna anledning en viss försiktighet böra iakttagas. Det synes därför icke påkallat, att för närvarande taga slutlig ståndpunkt till frågan om uppförandet av nya seminariebyggnader i Stockholm och Göteborg.

Förslaget har i övrigt till den del, detsamma avser lokalanskaffning för de provisoriska seminarierna i Linköping, Härnösand och Kristianstad, icke föranlett statskontoret till annat uttalande, än att utredning synes böra verkställas i syfte att utröna lämpligheten av att utnyttja det salubjudna garnisonssjukhuset i Linköping vid utbyggnaden av seminarieorganisationen i stället för den gamla seminariebyggnaden därstädes.

Av de av *chefen för armén* och *arméns fortifikationsförvaltning* avgivna utlåtandena framgår, att de för det provisoriska seminariet i Kristianstad avsedda kasernbyggnaderna icke längre torde bli erforderliga för något militärt ändamål. Dock syntes från den ifrågasatta upplåtelsen av byggnaderna böra undantagas dels tre inom den s. k. södra kasern befintliga underofficersbostäder dels ock en i källarvåningen i samma byggnad inredd fast radioanläggning. Vad anginge sjukhuset (sjukpaviljongen) användes

detta för närvarande såsom expeditionslokaler för en avdelning av I. militärbefälsstaben. Jämväl denna byggnad syntes kunna avstås för ändamålet, dock tidigast den 1 oktober 1947, då ersättningslokaler syntes kunna beredas nämnda avdelning i annan byggnad.

Departementschefen har för egen del tillstyrkt de sakkunnigas förslag med den av skolöverstyrelsen förordade ändringen i fråga om Linköpingsseminariet. Departementschefen har därvid anfört bland annat följande.

Det sedan några år allt starkare framträdande behovet av en ökad utexamination av folkskollärare har föranlett statsmakterna till en successiv utvidgning av folkskoleseminariernas organisation. Medan denna är avsedd för en normal intagning av endast 16 klassavdelningar årligen, ha sålunda 1944/45 intagits 18 avdelningar, 1945/46 22 avdelningar och innevarande läsår 38 avdelningar, varjämte dels elevantalet i seminarieklasserna från och med läsåret 1945/46 höjts från 24 till 28, dels ock en tillfällig provisorisk studentlinje anordnats vid seminarierna med sammanlagt 392 elever, vilka komma att utexamineras till hösten 1947. Trots dessa åtgärder är läget i fråga om lärartillgången allvarligt. I närvarande stund föreligger, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, en brist på folkskollärare, som kan beräknas till omkring 700 lärare. Därest innevarande läsårs seminarieorganisation bibehölles oförändrad, skulle denna brist ytterligare skärpas, under budgetåren 1947/52 förhållandevis obetydligt, men för de därpå följande åren desto kraftigare. Kulmen skulle nås budgetåret 1956/57 med en brist på icke mindre än drygt 4 000 lärare. Först budgetåret 1963/64 skulle bristen ersättas av ett överskott.

Det är uppenbart, att denna situation kräver ytterligare genomgripande åtgärder för ernående av en ökad utexamination. Seminarie-sakkunniga ha förordat två utvägar härför, nämligen dels en utökning av själva organisationens ram genom utvidgning av seminariet i Linköping samt inrättande av nya provisoriska seminarier i Göteborg, Härnösand och Kristianstad, dels ock en ytterligare höjning av elevantalet i seminarieklasserna, från 28 till 32 elever. Dessa åtgärder, som skulle möjliggöra en utexamination av i runt tal 1 375 nya lärare årligen, skulle ändock icke vara tillräckliga för att helt eliminera lärarbristen ens under början av 1950-talet. De sakkunniga ha bland annat på grund av svårigheten att erhålla tillräckligt stora och lämpliga lokaler icke ansett sig böra ifrågasätta någon ytterligare utvidgning av seminarieorganisationen utöver vad nyss angivits. Emellertid har, såsom framgår av det föregående, Jönköpings stad erbjudit sig att ställa erforderliga lokaler till förfogande för ett provisoriskt seminarium redan från och med hösten 1947. I likhet med skolöverstyrelsen finner jag många skäl tala för ett accepterande av detta erbjudande, främst kanske ovissheten i nuvarande läge på byggnadsmarknaden, om de lokaler, som avsetts för utvidgningen av seminariet i Linköping och de nya seminarierna i Härnösand och Kristianstad, verkligen kunna komma att stå till förfogande för ändamålet, såsom beräknats, hösten 1948. Under alla förhållanden är den ytterligare ökning av examinationskapaciteten, som skulle ernås genom upprättandet av ett seminarium även i Jönköping, att hälsa med tillfredsställelse.

Med hänsyn till vad sålunda anförts anser jag mig böra tillstyrka icke

blott den av de sakkunniga förordade utvidgningen av organisationen — däri inbegripen den ifrågasatta höjningen av elevantalet i seminarieklas- serna från 28 till 32 — utan även att därutöver upprättas ett provisoriskt seminarium i Jönköping. Beträffande frågan om Linköpings-seminariet är jag dock i likhet med överstyrelsen av den uppfattningen, att upprättandet av ett särskilt provisoriskt seminarium för kvinnliga elever i Linköping är att föredraga framför en utökning av det befintliga seminariet därstädes. Jag räknar alltså med upprättande av följande provisoriska seminarier, nämligen från och med budgetåret 1947/48 av ett seminarium i Göteborg (omfattande en 4-årig och två 2-åriga linjer samt avsett enbart för kvinnliga elever) och ett i Jönköping (omfattande en 4-årig och en 2-årig linje) samt, därest lokalförhållandena så medgiva, från och med budgetåret 1948/49 av ett seminarium i Härnösand (omfattande två 4-åriga linjer), ett i Kristianstad (omfattande två 4-åriga linjer) och ett i Linköping (omfattande en 4-årig och en 2-årig linje samt avsett enbart för kvinnliga elever). Beträffande sistnämnda seminarium finner jag dock lämpligt, att i enlighet med de sakkunnigas förslag en avdelning av den 2-åriga linjen intages redan instundande höst för att under läsåret 1947/48 tillhöra det nuvarande seminariet och påföljande år överflyttas till det nya. Jag förordar vidare, att nästa läsår såsom en tillfällig åtgärd intages en klassavdelning å 4-årig linje vid vardera seminariet i Lund och Uppsala. Läsåret 1947/48 skulle alltså intagas sammanlagt 46 klassavdelningar eller $(46 \times 32 =)$ 1 472 elever och från och med läsåret 1948/49 47 klassavdelningar eller $(47 \times 32 =)$ 1 504 elever årligen.

Mot den föreslagna fördelningen av intagningen hösten 1947 på manliga och kvinnliga elever — $12\frac{1}{2}$ manliga och $8\frac{1}{2}$ kvinnliga avdelningar på 4-åriga linjer samt $13\frac{1}{2}$ manliga och $11\frac{1}{2}$ kvinnliga avdelningar på 2-åriga linjer — har jag icke funnit anledning till erinran.

Jag är för egen del fullt medveten om de olägenheter, som en ytterligare höjning av elevantalet i seminarieklasserna kan komma att föra med sig i synnerhet i fråga om elevernas praktiska utbildning. I likhet med de sakkunniga och skolöverstyrelsen är jag emellertid övertygad om det nödvändiga och berättigade att i rådande allvarliga läge tillgripa även en sådan åtgärd, vilken jag hoppas skall kunna bli av övergående natur. I det följande återkommer jag till de åtgärder, som kunna och böra vidtagas för att i möjligaste mån motverka uppkommande svårigheter vid den praktiska utbildningen.

Såvitt nu kan bedömas äro de av mig förordade organisatoriska åtgärderna långt ifrån tillräckliga för att fylla toppbehovet av lärare vid mitten och måhända även slutet av 1950-talet. Vilka ytterligare åtgärder, som med hänsyn härtill böra vidtagas, torde det vara för tidigt att nu yttra sig om. Jag avser emellertid att uppmärksamt följa utvecklingen på detta område och i så god tid som möjligt föreslå de åtgärder, som kunna befinnas lämpliga och erforderliga.

Den sålunda förordade utvidgningen av seminarieorganisationen kan givetvis icke genomföras utan vissa byggnadsarbeten. Beträffande Jönköpings-seminariet har staden åtagit sig att bekosta iståndsättande av erforderliga lokaler, vilka därefter mot viss hyra — 20 kronor per kvadratmeter jämte ersättning för värme — skulle ställas till statens förfogande. Jag har funnit mig kunna godtaga de erbjudna lokalerna och har icke heller funnit anledning till erinran mot den ifrågasatta hyresersättningen.

— I Härnösand, Kristianstad och Linköping skulle den gamla dövstumskolan, vissa av Vendes artilleriregementes gamla kasernbyggnader respektive den gamla seminariebyggnaden efter vissa ombyggnadsarbeten tagas i anspråk. Jag återkommer i annat sammanhang till dessa byggnadsfrågor men vill redan nu framhålla, att jag i princip ansluter mig till de föreslagna anordningarna. Med anledning av vad statskontoret anfört rörande ett eventuellt utnyttjande av det salubjudna garnisonssjukhuset i Linköping för det nya seminariets räkning torde jag därjämte nu böra framhålla, att gjorda undersökningar givit vid handen, att detta alternativ ur flera synpunkter skulle ställa sig ogynnsammare än det av seminariesakkunniga förordade. — För det provisoriska seminariet i Göteborg liksom även för det från och med innevarande budgetår upprättade provisoriska seminariet i Stockholm synas nybyggnader vara erforderliga. I dessa skulle till en början de provisoriska seminarierna inrymmas, varefter, när seminarieorganisationen åter kan minskas och dessa seminarier bli obehövliga, de förut befintliga seminarierna skulle överflyttas till de nya lokalerna. I Göteborg torde lämplig tomt kunna erhållas å Guldhedsområdet. I Stockholm möter tomtfrågan givetvis vissa svårigheter. Det synes emellertid angeläget att, såsom de sakkunniga och skolöverstyrelsen även framhållit, alla försök göras för att ernå en så central förläggning som möjligt för detta seminarium. Även till dessa byggnadsfrågor torde jag få tillfälle återkomma i annat sammanhang. Intill dess de nya seminariebyggnaderna i Göteborg färdigställts, torde det nya seminariet kunna inrymmas i av Göteborgs stad förhyrda lokaler i Viktoriaskolan. Jag har icke funnit anledning till erinran mot vad de sakkunniga i sådant hänseende anfört eller föreslagit.

Till stöd för det i *motionerna I: 281* och *II: 421* gjorda yrkandet om förläggande av ett provisoriskt seminarium till Växjö har anförts i huvudsak följande.

Vid valet av förläggningsorter för de provisoriska folkskoleseminarierna synas oss följande synpunkter böra beaktas. År 1843 upprättades i Växjö ett manligt folkskoleseminarium, omfattande ursprungligen en 4-årig linje, men från början av 1900-talet jämväl en 1-årig linje. Under nära 100 år var detta seminarium därefter i verksamhet och visade sig därunder väl tillgodose behovet av utbildningsmöjligheter av här ifrågavarande slag för befolkningen inom ett område, omfattande hela Blekinge och största delen av Småland samt stora delar av Skåne och Halland. År 1937 nedlades emellertid seminariet till följd av den då beslutade inskränkningen av seminarieorganisationen, och detta medförde, att elever från sagda område fingo söka sig till andra, från hemorten mera avlägset liggande seminarier. Särskilt för elever, som utan avlagd studentexamen önska utbilda sig till folkskollärare, har detta förhållande varit synnerligt ofördelaktigt, ty för sådana elever finnes nu icke något seminarium på närmare håll än i Göteborg och Linköping.

Vid den nu erforderliga utvidgningen av seminarieorganisationen synas starka skäl tala för att ett folkskoleseminarium bör förläggas till Växjö. Rent geografiskt sett är nämligen denna stad en naturlig centralpunkt för det område, varom här är fråga och vars behov av undervisningsanstalt för seminarieutbildning det i första hand gäller att tillgodose. Staden har också ur kommunikationssynpunkt ett synnerligen gynnsamt läge som

föreläggingsort för en dylik läroanstalt med goda järnvägs- och landsvägsförbindelser åt alla håll. Ett seminarium i Växjö kommer därför att bli det mest lättillgängliga för elever från förenämnda område. Genom möjligheten att erhålla sin seminarieutbildning i Växjö skulle dessa elever beredas en icke föraktlig lättnad i studiekostnaderna, enär de finge vidkännas lägre utgifter än vad för närvarande är möjligt för resorna till och från studieorten, varjämte det skulle bli lättare för dem att under studietiden uppehålla kontakten med hemorten, något som ur allmän synpunkt är av icke ringa betydelse. Slutligen vilja vi framhålla, att Växjö har utomordentligt goda utbildningsmöjligheter vid sidan om den rena seminarieundervisningen. Det därvarande stifts- och gymnasiebiblioteket är synnerligen rikhaltigt och erbjuder dessutom möjligheter till lån från andra bibliotek och riksarkivet. Det i staden belägna Smålands museum står också öppet för seminariet och dess elever, vilka där bjudas ett omfattande och värdefullt studiematerial. En modern och lättillgänglig idrottsplats och ett varmbadhus med simhall komplettera möjligheterna till undervisningen i idrott och kunna även utnyttjas för elevernas fysiska fostran.

Uti en till Kungl. Maj:t ingiven underdånig skrivelse av den 23 innevarande april hava stadsfullmäktige i Växjö erbjudit sig att, därest ett seminarium förlägges till staden, låta på sin bekostnad iordningställa för seminariet erforderliga lokaler inom en staden tillhörig byggnad å stadsägan nr 66. Enligt uppgjorda ritningar skulle inom denna byggnad kunna inredas — förutom lärosal i specialämne, laboratorier och teckningssal m. m. samt lärarrum och andra utrymmen — jämväl fem klassrum, av vilka två kunna tagas i bruk redan vid nästa läsårs början samt övriga, i den mån behov därav anmäler sig. För gymnastikundervisningen och övningsskola kunna lokaler erhållas i byggnader, belägna ungefär 500 meter från den byggnad, varest seminariet skulle inredas. Då således statsverket icke skulle behöva vidkännas några som helst kostnader för de erforderliga seminarielokalernas iordningställande och staden enligt sitt erbjudande till Kungl. Maj:t förklarar sig vilja upplåta samtliga lokaler mot ersättning, beräknad efter de grunder, som tillämpats för bestämmandet av lokalhyra i andra städer, där provisoriskt seminarium redan anordnats eller kommer att anordnas, anse vi dessa förhållanden utgöra ytterligare skäl för förläggande till Växjö av ett provisoriskt folkskoleseminarium.

Personalfrågor m. m. *Departementschefen* har föreslagit, att rektorerna vid de provisoriska seminarierna i Hälsingborg och Stockholm uppflyttas från avlöningsgrupp II till avlöningsgrupp I och att rektorerna vid de nya provisoriska seminarierna i Göteborg och Jönköping tills vidare placeras i avlöningsgrupp II.

I fråga om nya ämneslärartjänster föreslås 15 lektors- och 7 extra ordinarie adjunktstjänster och beträffande nya övningsslärartjänster 2 ordinarie och 1 extra ordinarie lärartjänst i musik samt ytterligare följande extra ordinarie tjänster, nämligen 3 i gymnastik med lek och idrott, 1 i manlig slöjd, 1 i kvinnlig slöjd och 1 i trädgårdsskötsel.

För att motverka olägenheterna i fråga om den praktiska utbildningen av seminarieeleverna av den föreslagna höjningen av elevantalet i seminarieklasserna och för att, oavsett nämnda

förslag, åstadkomma den rationellare anordning av denna utbildning, varav behov sedan länge förelegat, har departementschefen i nära anslutning till de sakkunnigas förslag förordat vissa åtgärder, innebärande dels en icke oväsentlig utökning av antalet övningsskolklasser, vilket bland annat skulle ernås genom att vissa klasser i folkskolorna å seminarieorterna knyts fastare till seminarierna och vederbörande folkskollärare anställas såsom extra ordinarie övningsskollärare vid dessa, dels att de s. k. serieövningarna i viss utsträckning flyttas från övningsskolklasserna och förläggas till folkskoleklasser, som icke eljest äro anknytna till något seminarium, dels ock införande mera regelbundet av auskultationer eller studiebesök av seminarieeleverna vid skolor av lägre skolform. Enligt förstnämnda förslag, som i princip överensstämmer med vad riksdagen tidigare i år beslutat för småskoleseminariernas vidkommande, skulle för nästa budgetår vid folkskoleseminarierna inrättas 17 nya ordinarie och 4 extra ordinarie övningsskollärbefattningar, varjämte sammanlagt 82 folkskollärare å seminarieorterna skulle anställas såsom extra ordinarie övningsskollärare. Departementschefen har i detta sammanhang icke ansett sig kunna tillstyrka att, såsom de sakkunniga föreslagit, ersättning av statsmedel skulle utgå till sådana kommuner, där folkskoleklasser på förut angivet sätt knyts till vederbörande seminarium, för kostnader för underhåll, uppvärmning, belysning och städning av skollokaler, som nyttjas av dessa klasser.

För genomförande av förslaget om förläggande i viss utsträckning av serieövningarna utanför övningsskolklasserna har departementschefen förordat anvisande av 35 000 kronor till arvoden åt de lärare i folkskolan, som skulle tagas i anspråk härför. För beredande av tillfällena åt seminarieeleverna att mera regelbundet göra studiebesök vid skolor av lägre skolform förordas likaledes ett belopp av 35 000 kronor till arvoden åt handledare i dessa skolor.

Utskottet.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har det sedan några år allt starkare framträdande behovet av en ökad utexamination av folkskollärare föranlett statsmakterna till en successiv utvidgning av folkskoleseminarieorganisationen. Trots de hittills vidtagna åtgärderna i syfte att minska lärarbristen är läget i fråga om lärartillgången allvarligt. För närvarande föreligger en brist på omkring 700 lärare. Ett bibehållande av den nuvarande seminarieorganisationen oförändrad skulle leda till att denna brist komme att under budgetåren 1947/52 ytterligare skärpas och för budgetåret 1956/57 uppgå till icke mindre än omkring 4 000 lärare.

Utskottet är ense med departementschefen därom, att den sålunda föreliggande situationen kräver genomgripande åtgärder för att få till stånd en ökad utexamination av folkskollärare. Utskottet har därför ansett sig böra biträda departementschefens förslag angående upprättandet av provisoriska seminarier från och med budgetåret 1947/48 i Göteborg (omfat-

tande en 4-årig och två 2-åriga linjer samt avsett enbart för kvinnliga elever) och i Jönköping (omfattande en 4-årig och en 2-årig linje) samt — därest lokalförhållandena det medgiva — från och med budgetåret 1948/49 i Härnösand (omfattande två 4-åriga linjer) och i Linköping (omfattande en 4-årig och en 2-årig linje och avsett enbart för kvinnliga elever). I likhet med departementschefen anser utskottet beträffande sistnämnda seminarium dock lämpligt, att en avdelning av den 2-åriga linjen intages redan hösten 1947 för att under nästa läsår tillhöra det nuvarande seminariet och påföljande år överflyttas till det nya.

Departementschefen har vidare föreslagit, att — för så vitt lokalförhållandena det medgiva — från och med budgetåret 1948/49 ett provisoriskt seminarium, omfattande två 4-åriga linjer, upprättas i Kristianstad. Enligt föreliggande byggnadsplaner skulle lokaler för seminariet anordnas i tre Vendes artilleriregemente förut tillhörande kasernbyggnader, nämligen den s. k. södra kasernen, sjukstugan och exercishuset, vilka stå outnyttjade sedan regementet inflyttat i nya kaserner utanför staden. Kostnaderna för dessa byggnaders iordningställande för seminariets behov hava av byggnadsstyrelsen beräknats till 875 000 kronor.

Utskottet delar departementschefens uppfattning, att ett provisoriskt seminarium bör upprättas i Kristianstad. Utskottet har emellertid vid besök i Kristianstad funnit förutsättningar föreligga för en annan förläggning av seminariet än den av departementschefen föreslagna. I den s. k. östra kasernen kunna nämligen förhållandevis goda lokaler ställas till seminariets förfogande, lokaler vilka icke torde kräva ombyggnadsarbeten av den omfattning som enligt det tidigare projektet skulle erfordras. Förutom den kostnadsbesparing, som härigenom kan stå att vinna, anser utskottet det icke uteslutet, att byggnadsarbetena beträffande lokalerna i östra kasernen kunna bedrivas så, att seminariet kan börja sin verksamhet där instundande höst, ett förhållande som måste tillmätas stor betydelse i lärarfrågans nuvarande läge. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t skyndsamt låter närmare utreda möjligheterna för seminariets förläggning till östra kasernen och därest en sådan lösning av lokalfrågan visar sig ändamålsenlig vidtager åtgärder för lokalernas iordningställande för ändamålet.

I motionerna I: 281 och II: 421 har framställts förslag om upprättandet i Växjö av ett provisoriskt seminarium. För att bilda sig en närmare uppfattning om möjligheterna för ett realiserande av detta förslag har utskottet avlagt besök i Växjö. Enligt erbjudande av Växjö stad skulle staden bekosta iordningställande av lokaler för seminariet i det s. k. vårdhemmet i staden. Ehuru dessa lokaler i vissa avseenden — särskilt beträffande storleken — giva anledning till erinringar, anser likväl utskottet förutsättningarna i stort sett goda för anordnandet därstädes av ett provisoriskt seminarium, omfattande förslagsvis en 4-årig och en 2-årig linje. Härigenom skulle erhållas en välbehövlig förstärkning av seminarieorganisationen.

Utskottet anser det icke osannolikt, att lokalerna kunna iordningställas under innevarande sommar och seminariet träda i verksamhet hösten 1947. Med hänsyn till de fördelar, som skulle vara förknippade med att ytterligare ett provisoriskt folkskoleseminarium upprättades, och då Växjö ur olika synpunkter enligt utskottets mening väl lämpar sig såsom förläggningssort för en dylik läroanstalt, tillstyrker utskottet, i anledning av motionerna I: 281 och II: 421, att bemyndigande lämnas Kungl. Maj:t att pröva och avgöra huruvida ett provisoriskt seminarium bör anordnas jämväl i Växjö. Skulle beslutet gå i positiv riktning torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att i huvudsaklig anslutning till det av Växjö stad i skrivelse till Kungl. Maj:t av den 23 april 1947 gjorda erbjudandet träffa avtal med staden rörande lokalfrågans ordnande m. m.

Utskottet förutsätter, att någon särskild hyresersättning till respektive städer icke skall utgå för utnyttjande av vissa utanför de egentliga seminarielokalerna för undervisningen behövliga utrymmen.

I detta sammanhang vill utskottet framhålla angelägenheten av att de byggnadsarbeten, som äro en förutsättning för seminariorganisationens utbyggnad på här ovan angivet sätt, bedrivs med största möjliga skyndsamt.

I enlighet med departementschefens förslag torde nästa läsår såsom en tillfällig åtgärd böra intagas en klassavdelning av 4-årig linje vid ett vart av seminarierna i Uppsala och Lund.

Från och med läsåret 1945/46 höjdes antalet elever i seminarieklasserna från 24 till 28. Departementschefen har nu i överensstämmelse med av seminariesakkunniga framställt förslag, vilket skolöverstyrelsen biträtt, ansett sig böra föreslå en ytterligare höjning av elevantalet i seminarieklasserna från 28 till 32. Departementschefen har uttalat förhoppningen att detta skall kunna bliva en åtgärd av övergående natur. Ur pedagogisk synpunkt måste en åtgärd av detta slag medföra betydande olägenheter. I rådande allvarliga läge har utskottet emellertid liksom departementschefen funnit sig böra godtaga de sakkunnigas ifrågavarande förslag. Utskottet vill likväl framhålla, att det på sina håll på grund av lokalernas otillräcklighet icke rimligen låter sig göra att inrymma klasser med upp till 32 elever. I sådana fall torde givetvis elevantalet böra fastställas till det lägre antal, som kan befinnas lämpligt.

Vad departementschefen i detta sammanhang föreslagit med avseende å personalfrågor m. m. har icke givit utskottet anledning till erinran eller uttalande.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 281 och II: 421, besluta, att seminariorganisationen skall utvidgas på sätt utskottet i det föregående förordat.

II. Anslagsberäkningar.

1:o) **Folkskoleseminarierna: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har (avdelning II, punkt 1, s. 30—43) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1947/48, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för folkskoleseminarierna, vilka föranledas av vad departementschefen anfört, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48, dels ock till Folkskoleseminarierna: Avlöningar för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 6 118 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebär en anslagshöjning med 2 600 000 kronor, som till huvudsaklig del betingas av den i det föregående förordade utökningen av lärarpersonalen och den allmänna löneregleringen. Dessutom sammanhänger höjningen med följande av departementschefen i förevarande sammanhang framlagda förslag, nämligen

1) uppflyttning av en av de båda vaktmästarbefattningarna i lönegraden A 6 vid seminariet för kvinnliga elever i Stockholm till lönegraden A 7;

2) höjning av arvodet för seminariesköterskornas veckotjänstgöring från 75 kronor till 100 kronor och utökning av sköterskornas tjänstgöringstid;

3) återförande av de särskilda arvoden vid provårseminarierna till samma nivå som före budgetåret 1941/42 (tidigare beslutat i fråga om provårsläroverken);

4) höjning av timarvode för lärare vid sommarkursen 1947 av den särskilda provisoriska utbildningslinjen vid folkskoleseminarierna från 8 kronor till 9 kronor samt viss jämkning av den föreskrivna maximeringen av ifrågavarande arvode; samt

5) anordnande av provisoriska, frivilliga kurser i engelska vid seminarierna.

I detta sammanhang har departementschefen vidare anmält uppkommen fråga om ändrat intagningsförfarande vid folk- och småskoleseminarierna. Beträffande den närmare innebörden härav samt av de ovan under 4) och 5) upptagna förslagen torde få hänvisas till statsrådsprotokollet.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot de av departementschefen framlagda kostnadsberäkningarna beträffande folkskoleseminariernas avlöningsanslag för nästa budgetår.

Med hänsyn till den ståndpunkt utskottet i det föregående under avdelning I intagit till frågan om upprättandet av provisoriska seminarier torde medel böra ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för möjliggörande av att de ifrågasatta seminarierna i Kristianstad och Växjö kunna börja

Utskottet.

sin verksamhet hösten 1947. Vid dessa seminarier torde för nästa budgetår icke någon annan ordinarie personal behöva anställas än rektorer, vilka torde böra placeras i avlöningsgrupp II. Vad beträffar de i avlöningsstaten ingående förslagsvis beräknade posterna torde någon uppräknig av desamma icke vara erforderlig. Däremot föreslår utskottet, att de obetecknade posterna till arvoden åt seminariebibliotekarier och åt biträden på rektorsexpeditionerna höjas med respektive 1 600 kronor och 1 600 kronor till respektive 28 000 kronor och 20 300 kronor. Avlöningsanslagets slutsumma bör med anledning härav höjas till (6 118 000 + 1 600 + 1 600 =) 6 121 200 kronor.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 281 och II: 421,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1947/48, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för folkskoleseminarierna, vilka föranledas av vad utskottet i det föregående anfört;

b) godkänna följande avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis		kronor 3 160 000	
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:			
a. Arvoden åt seminarieläkare m. m., förslagsvis		kronor 46 000	
b. Arvoden åt seminariebibliotekarier	»	28 000	
c. Arvoden åt biträden på rektorsexpeditionerna . . .	»	20 300	
d. Särskilda arvoden vid provårsseminarier	»	49 200	
e. Tilläggsarvoden åt lärare vid kurser för utbildande av kyrkomusiker, förslagsvis	»	5 600	
f. Arvoden vid kurser för utbildande av hjälpklasslärare . .	»	12 100	»
			161 200

3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, förslagsvis	kronor 2 395 000
4. Rörligt tillägg, förslagsvis	» 405 000
	<hr/>
	Summa kronor 6 121 200;

c) till *Folkskoleseminarierna*: Avlöningar för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 6 121 200 kronor.

2:o) **Folkskoleseminarierna: Omkostnader.** Kungl. Maj:t har (punkt 2, s. 43—47) föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 666 300 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 193 300 kronor. Denna sammanhänger till huvudsaklig del med dels seminarieorganisationens utvidgning, dels ock anvisande av särskilda medel, 50 000 kronor, till bidrag till bestridande av de merkostnader för seminarieeleverna, som kunna uppkomma vid studiebesök i skolor av lägre skolform, alltså resekostnader och kostnader för logi å studieorten. Vidare föreslås en medelsanvisning av 5 000 kronor till bidrag till anordnande av studie- och idrottsutfärder vid folkskoleseminarierna.

Under hänvisning till vad utskottet under nästföregående punkt anfört föreslår utskottet, att den ändringen vidtages i Kungl. Maj:ts förevarande förslag, att folkskoleseminariernas omkostnadsanslag för budgetåret 1947/48 uppräknas med 20 000 kronor och alltså uppföres med ett belopp av i runt tal 686 000 kronor. Utskottet hemställer alltså,

Utskottet.

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 281 och II: 421, till *Folkskoleseminarierna: Omkostnader* för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 686 000 kronor.

3:o) **Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.** Kungl. Maj:t har (punkt 3, s. 47 och 48) föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 185 000 kronor, innebärande en anslagshöjning med 70 000 kronor.

Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag har icke givit utskottet anledning till annan erinran än att förevarande anslag på grund av vad utskottet i det föregående anfört torde böra höjas med 20 000 kronor och alltså för nästa budgetår upptagas med ett belopp av 205 000 kronor.

Utskottet.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 281 och II: 421, till *Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 205 000 kronor.

4:o) **Folkskoleseminarierna: Utrustning.** Kungl. Maj:t har (punkt 4, s. 48—50) föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor, innebärande en anslagshöjning med 60 000 kronor. Av det begärda anslaget utgör ett belopp av 86 000 kronor återstoden av det av skolöverstyrelsen för innevarande budgetår beräknade medelsbehovet, vilket belopp emellertid ansetts böra tillgodoses genom medelsanvisning för nästa budgetår. För detta budgetår har överstyrelsen nu räknat med ett ytterligare anslagsbehov av 146 000 kronor på grund av ianspråktagande av nya lokaler. Till förbättring av gymnastikutrustningen har förordats ett belopp av 40 000 kronor och till anskaffande av småfilmsprojektorer och centralradioanläggningar ett belopp av 44 000 kronor.

Utskottet.

Under åberopande av vad utskottet i det föregående anfört tillstyrker utskottet, att förevarande anslag höjes utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit med 15 000 kronor och alltså uppföres med ett belopp av 315 000 kronor. Utskottet hemställer förty,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 281 och II: 421, till *Folkskoleseminarierna: Utrustning* för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 315 000 kronor.

5:o) **Stipendier åt folkskollärare för vinnande av behörighet att undervisa i engelska.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 5, s. 50—53) hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Stipendier åt folkskollärare för vinnande av behörighet att undervisa i engelska* för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kronor.

Stockholm den 17 juni 1947.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Pauli, Gränebo, Larsson, Karl Andersson, Andrén, Gustaf Karlsson, Johan Eric Ericson, Gustav Emil Andersson, Ragnar Bergh och fröken Osvald; samt

från a n d r a kammaren: herrar Eriksson i Stockholm, Malmborg i Skövde, Bergström, Falla, Lindholm, Åkerström, Onsjö, Sefve, Thapper, Severin i Stockholm, Johansson i Mysinge och Jansson i Kalix.

Reservation

av herr *Oscar Olsson*, som ansett, att utskottet i stället för det stycke av utskottets yttrande å s. 16, som börjar med orden »Från och» och slutar med orden »befinnas lämpligt» bort göra följande uttalande:

»Departementschefens förslag att höja elevantalet i seminarieklasserna från 28 till 32 kan utskottet icke tillstyrka. Från läsåret 1945/46 höjdes antalet elever till 28 från i seminariestadgan föreskrivna 24. Riksdagen beaktade fullt olägenheterna för undervisningen av denna höjning och förutsatte att Kungl. Maj:t skulle till övervägande upptaga frågan om vilka åtgärder, som kunde och borde företagas i syfte att återföra elevantalet i klassavdelningarna till det stadgeenliga antalet av 24. Nu har dock departementschefen funnit sig nödsakad att i anslutning till de sakkunnigas förslag föreslå en ytterligare höjning av antalet, så att det kommer upp till en tredjedel utöver det stadgeenliga antalet.

Uppfattningen att lika gott undervisningsresultat skulle kunna vinnas i klasser med 32 lärjungar som i klasser med 28, för att inte tala om 24, kan inte heller bero på annat än ett önsketänkande utan någon som helst grund i verkligheten. Ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag måste således betraktas som en fortsatt och ökad försämring av utbildningsresultatet vid våra seminarier. Vad som ofrånkomligt kräves, om det föreliggande skolprogrammet skall nå det avsedda resultatet, är inte en sämre utan en väsentligt bättre lärarutbildning.

De sakkunniga hava varit medvetna om att den föreslagna höjningen av lärjungeantalet i klassen vore försvarlig endast under den förutsättningen att andra åtgärder vidtoges varigenom olägenheterna i möjligaste mån kunde neutraliseras. Dessa måste dock för att bli effektiva vara av genomgripande natur i fråga om metoder och kursplaner och förutsätta en grundlig utredning. Det är för stora värden som stå på spel för att man skall nöja sig med smärre jämkningar och improvisationer. Denna äventyrliga utväg torde också kunna undvikas, då skolkommissionens förslag om den nya lärarutbildningen väl torde kunna väntas inom de närmaste åren med en effektiv rationalisering av kurser och metoder. Den föreslagna höjningen av lärjungeantalet i klassen skulle medföra en ökning av högst 180 nyintagna seminarister med en försämrad utbildning under nuvarande förhållanden av 1 400 varje år intagna elever.

Utskottet förnekar inte att den katastrofala lärarbristen under det närmaste årtiondet skapat ett dilemma, som visst kan sägas motivera drastiska åtgärder. Men utvecklingen har redan medfört, att vi redan de närmaste åren kunna med 28 elever i klassen få i det närmaste lika stora intagningar som Kungl. Maj:t beräknat få med 32 i den föreslagna organisationen. Or-

ganisationen skulle nämligen redan i år genom upprättandet av seminariet i Växjö med två klasser och genom utvidgandet nästa år av seminariet i Kristianstad med ytterligare två — vilket lätt låter sig göra — få en icke i propositionen beräknad ökad intagning av 112 lärjungar. Departementschefen har beräknat ökningen genom en intagning av 32 i varje klass till allra högst 180. Det behövs således ytterligare endast två klasser för att komma ganska nära detta antal, och den lätthet, med vilken organisationen redan i år kunnat ökas med fyra klasser utan några som helst åtgärder från Kungl. Maj:ts sida, låter förmoda att det inte är omöjligt att ganska snart kunna få till stånd också dessa två.»
